

بصیر احمد حسین زاده

نویسنده و پژوهشگر افغان

سی‌امین سال درگذشت غلام محمد غبار مورخ افغان

شانزده دلو/ بهمن امسال، مصادف است با سی‌امین سالگرد درگذشت میر غلام محمد غبار، سیاستمدار، مورخ و نویسنده نامدار افغانستان که ۱۳۵۶ خورشیدی در شهر برلین آلمان درگذشت و در تاریخ ۲۲ دلو در کابل به خاک سپرده شد.

میر غلام محمد غبار فرزند میر محبوب خان در سال ۱۲۷۶ خورشیدی در "دروازه لاهوری" شهر کابل زاده شد.

او در خانواده‌ای بزرگ و سرشناس بزرگ شد و آموزش‌های ابتدایی را در نزد خانواده خود فرار گرفت.

ایام نوجوانی غبار، با نهضت مشروطه اول، انتشار نشریه سراج الاخبار و آغاز نهضت استقلال خواهی در دوره امان الله خان همراه بود.

آقای غبار از چهره های برجسته روشنفکری در چند دهه اخیر افغانستان بوده است که بیشتر عمر خود را در راه ایجاد فضای باز سیاسی سپری کرد.

کاردار دولت

بیشتر اعضای خانواده غلام محمد غبار، کارمندان ارشد دولتی بودند و خود وی نیز از دوران جوانی جزو کارمندان دولت شد.

اولین کار دولتی آقای غبار، کارمند گمرگ در سال ۱۲۹۶ خورشیدی بود و دو سال بعد هم کارمند "کوتوالی کابل" شد.

در سال ۱۳۰۰ خورشیدی که شجاع الدوله حاکم هرات شد، غبار در همکاری با وی، یکی از اعضای ارشد ریاست تنظیمیه هرات بود.

در سال ۱۳۰۳، او نماینده بازرگانی دولت امان الله خان در مسکو شد و در ۱۹ سرطان همان سال به همراه نادرخان که سفیر افغانستان در فرانسه شده بود به آن کشور رفت و به عنوان منشی سفارت مدتی را در آنجا سپری کرد.

او در سال ۱۳۱۰ سر منشی سفارت افغانستان در برلین شد.

فعالیت های فرهنگی

در ۹ قوس ۱۲۹۹ خورشیدی، غلام محمد غبار، نشریه "ستاره افغان" در جبل السراج کابل منتشر کرد.

غبار از بنیانگذاران انجمن ادبی کابل بود که به همراه کسانی چون محمد انور بسمل، قاری عبدالله، عبدالحق بیتاب، سرور گویا، عبدالعلی مستغنی و تعدادی دیگر این انجمن را بنیاد گذاشت.

یکی از فعالیت های مهم انجمن ادبی نشر مجله کابل بود

که ارگان نشراتی انجمن نیز محسوب می شد. غبار یکی از نویسندگان پرکار این مجله بود و از همان شماره های اولیه سلسله مقالاتی را به نام "افغانستان و نگاهی به تاریخ آن" می نوشت.

غبار در سال ۱۳۱۸ در حالیکه در قندهار در تبعید بسر می برد، کتاب "احمد شاه بابا" را تالیف کرد و در سال ۱۳۲۰ بعد از بازگشت به کابل، به عضویت انجمن تاریخ در آمد و بعد از آن مدتی مدیر مسئول روزنامه انیس شد.

او در سال ۱۳۳۹ خورشیدی بعد از سپری کردن زندان، مدتی مشاور ریاست مطبوعات بود و بعد از آن به فعالیت های نویسندگی روی آورد و تا سال های واپسین حیات خود، آثار زیادی را تالیف کرد.

مبارزه و زندان

هنوز یک سال بیشتر از تاسیس انجمن ادبی کابل نگذشته بود که نادر خان نتوانست فعالیت های غبار و یارانش را تحمل کند و او را به همراه تعدادی دیگر از روشنفکران در سال ۱۳۱۱ به دلایل سیاسی بازداشت کرد.

غبار به همراه سرور جویا، عبدالغفارخان سرحددار، محمد ابراهیم صفا، عبدالعزیزخان قندهاری و چند نفر دیگر، به مدت چهار سال زندانی شد. این افراد، در یکی از کاروانسراهای تجارتهای زندانی شدند که به علت پر بودن زندان های کابل، به زندان تبدیل شده بود و به "سرای موتی" معروف شده بود.

او بعد از سپری کردن زندان به فراه و سپس به قندهار تبعید شد و تا سال ۱۳۱۷ را در تبعید گذراند.

در سال ۱۳۲۸ خورشیدی، دوره هفتم انتخابات شورای ملی در کابل بر گزار شد. غلام محمد غبار، در این دوره به نمایندگی از طرف مردم کابل به شورای ملی راه یافت.

وی در شورای ملی به همراه شمار دیگری از روشنفکران، حزبی را به نام وطن تشکیل داد.

با فرا رسیدن زمان انتخابات دوره هشتم شورای ملی در سال ۱۳۳۱، غبار بار دیگر از شهر کابل کاندید شد ولی در این دوره، حاکمیت وقت از انتخاب شدن وی و تعداد دیگری از روشنفکران جلوگیری کرد.

مردم به طرفداری از غبار و دیگر آزادیخواهان تظاهرات کردند اما حکومت این حرکت ها را سرکوب کرد و غبار و چند نفر از سران حزب وطن و خلق را بازداشت و مدت هشت سال آنها را زندانی کرد.

افغانستان در مسیر تاریخ

از غلام محمد غبار، آثار نوشتاری زیادی برجای مانده است که شماری از این آثار در خارج از افغانستان در چند نوبت به چاپ رسیده است.

"افغانستان در مسیر تاریخ" یکی از مهم ترین آثار آقای غبار است که تاکنون چندین نوبت در داخل و خارج از افغانستان به چاپ رسیده است.

جلد اول این کتاب که در سال ۱۳۴۶ خورشیدی در زمان صدارت هاشم خان به چاپ رسیده بود، قبل از پخش توقیف شد و فقط چند نسخه آن از چاپخانه بیرون آمد.

با روی کار آمدن حکومت نور محمد تره کی، این کتاب در ۹ جوزای سال ۱۳۵۷ خورشیدی از توقیف رها شد و در همان روزهای اولیه تمام سه هزار نسخه آن به فروش رسید.

جلد دوم "افغانستان در مسیر تاریخ" نیز بیست دو سال پس از درگذشت غبار، در سال ۱۹۹۹ میلادی توسط فرزندش در آمریکا به چاپ رسید.

'خراسان بزرگ'

غبار در این رساله، از خراسان بزرگ نام می برد و مرزهای آن را، از شمال به مرو، از جنوب به سیستان، از شرق به کابل و از غرب به نیشابور ترسیم می کند.

به باور غبار، هرات در این میان، جایگاهی چون "مروارید خراسان" را داراست.

آثار ديگر

افغانستان و نگاهي به تاريخ آن

کابل، انجمن ادبي، سال ۱۳۱۰

احمد شاه بابا

کابل، سال ۱۳۱۰

خراسان (رساله)

کابل، سال ۱۳۲۶

افغانستان به يک نظر

کابل، سال ۱۳۲۶

تاريخ افغانستان (جلد سوم) از ظهور اسلام تا سقوط طاهريان

کابل، سال ۱۳۲۶

تاريخ مختصر افغانستان، از عهد اوستا تا قرن بيستمکابل، سال ۱۳۱۱

تاريخ قرن اول (کتاب درسي)

کابل، سال ۱۳۲۶

تاريخ ادبيات دري (کتاب درسي)

کابل، سال ۱۳۳۱

غروب غبار

میر غلام محمد غبار که سال های آخر عمر خود را به نوشتن سپری می کرد، در ماه های آخر حکومت داوود خان، به زخم معده مبتلا شد و برای معالجه به آلمان غربی رفت و در یکی از بیمارستان های شهر برلین بستری شد.

او سر انجام بعد از یک عمل جراحی در تاریخ ۱۶ دلو سال ۱۳۵۶ خورشیدی، در برلین درگذشت و پیکرش چهار روز بعد، در تاریخ ۲۲ دلو به کابل منتقل شد و در آرامگاه خانوادگی اش در گورستان شهدای صالحین کابل به خاک سپرده شد.

آرامگاه این نویسنده و مورخ نامدار افغانستان را، به سختی می توان از میان انبوه قبرهای این گورستان پیدا کرد.

تنها مشخصه آرامگاه غبار گرفته غلام محمد غبار، سنگ قبری است که گویا به تازگی ساخته شده و بر روی آن نوشته است: "آرامگاه شادروان غلام میرغلام محمد غبار، مورخ، نویسنده، روزنامه نگار و مبارزه وطن پرست آزادیخواهی که بیش از نیم قرن، [بر] ضد استبداد، ضد ارتجاع و ضد استعمار، با پیگیری و آشتی ناپذیری، پیکار کرد."

منبع : BBC

www.esalat.org